

ATLAS ROLNICTWA ZSRR

W końcu 1960 r. ukazał się „Atlas Rolnictwa ZSRR”. Atlas został wydany na podstawie specjalnej uchwały Ministerstwa Rolnictwa i Głównego Urzędu Geodezji i Kartografii Min. Geologii ZSRR. Około 300 pracowników naukowych i specjalistów rolnictwa brało udział w przygotowaniu materiałów do Atlasu. Większość osób współuczestniczących w tych pracach reprezentowała instytuty i zakłady naukowe, należące do Wszechzwiązkowej Akademii Nauk Rolniczych im. Lenina (WASCHNIŁ). W Komitecie redakcyjnym, któremu przewodniczył dyrektor Wszechzwiązkowego Instytutu Ekonomiki Rolnej prof. A. I. Tukupnikow, brali udział przedstawiciele Głównego Urzędu Geodezji i Kartografii, Ministerstwa Rolnictwa, Głównego Urzędu Statystycznego, a także geografowie, ekonomiści rolni i profesorowie akademicy WASCHNIŁ.

„Atlas Rolnictwa ZSRR” to poważne dzieło, obejmujące 377 map, schematów i tablic. Atlas przedstawia warunki środowiskowe, rozmieszczenie i rozwój produkcji rolniczej, daje pełny — choć w przeglądowej skali — obraz rolnictwa radzieckiego.

Atlas opracowano przeważnie na podstawie centralnych i terenowych materiałów statystycznych i sprawozdawczych. Dane liczbowe dotyczą głównie stanu 1959 r. i okresu 1953—60. Niemalą też grupę pozycji, zwłaszcza w części przedstawiającej warunki naturalne, stanowią mapy, opracowane specjalnie do Atlasu w odpowiednich instytutach naukowych.

Główną skalą Atlasu jest 1 : 20 i 1 : 30 mln, co pozwoliło w niewielkim stosunkowo formacie ująć przestrzenny obraz poszczególnych zjawisk na całym wielkim terytorium Związku Radzieckiego.

Atlas składa się z następujących głównych części:

1. **Warunki naturalne** (klimat, gleby);
2. **Ogólna charakterystyka rolnictwa** (struktura ekonomiczna rolnictwa, rozmieszczenie sowchozów, zaopatrzenie w środki produkcji),
3. **Produkcja roślinna,**
4. **Produkcja zwierzęca.**
5. **Rolnictwo w poszczególnych republikach ZSRR** (kompleksowe mapy rolnictwa, bliższy obraz gałęzi charakterystycznych dla poszczególnych części ZSRR),
6. **Produkcja globalna, dochodowość kołchozów, produkcja głównych artykułów przemysłu rolnego,**
7. **Plony głównych roślin uprawnych.**

Przedstawimy krótko treść map wymienionych głównych części składowych Atlasu.

Po wprowadzających mapach (polityczno-administracyjnej, gęstości zaludnienia, mapie narodowości oraz mapie fizycznej) następuje podział Związku Radzieckiego na rejony glebowo-geograficzne. Wydzielono 4 pasy glebowo-bioklimatyczne: polarny (zimny), borealny (umiarkowanie zimny), subborealny (umiarkowany) i podzwrotnikowy (umiarkowanie gorący). Pasy te z kolei dzielą się na obszary glebowo-bioklimatyczne, w tych zaś wydzielono strefy glebowe i podstrefy, wreszcie te ostatnie podzielono na prowincje. W tym układzie terytorium Polski środkowej, północno-wschodniej i wschodniej należy do pasa umiarkowanego zimnego, w tym pasie do szeroko rozciągającego się obszaru centralnego tajgi i lasów, zaś jeśli chodzi o strefę glebową — to do strefy tajgi południowej o glebach darniowo-bielicowych (na zachód od prowincji glebowej białoruskiej). Oczywiście trzeba pamiętać o tym, że Polska stanowi najdalszy zachodni cypel wymienionych obszarów i ma odmienny charakter glebowo-klimatyczny, natomiast omawiany podział opracowano z punktu

widzenia równoleżnikowego zróżnicowania przyrodniczego całego Związku Radzieckiego, zarówno części europejskiej jak i azjatyckiej.

Mapę rejonów glebowo-geograficznych uzupełnia tablica, ujmująca systematykę podziału na pasy, obszary, strefy i prowincje. Mapa ta ma zasadnicze znaczenie dla dalszych pozycji Atlasu. Analizując rozmieszczenie różnych zjawisk zawsze należy pamiętać o charakterze klimatyczno-glebowym danego terytorium, aby właściwie interpretować rozpatrywane zjawiska.

Kolejną serię — map klimatycznych — otwiera mapa średniego minimum absolutnego temperatury powietrza z wieloletniego okresu. Od ok. -20 do -25°C w pobliżu granic Polski i ok. -5 do -10° w rejonie Morza Czarnego i Kaspijskiego — średnia ta spada przez -30 do -35° w rejonie Moskwy do ok. -60°C we wschodniej Syberii, z absolutnym minimum w okolicach Wierchojańska, gdzie zanotowano -68°C . Jest to zarazem minimum światowe (na obszarach zaludnionych).

Dalsze mapy klimatyczne to: średnia temperatura stycznia, lipca, daty występowania przymrozków aż do określenia stopnia prawdopodobieństwa występowania przymrozków na wiosnę i na jesień. Dłuższą serię tworzą mapy dat przechodzenia średniej dobowej temperatury powietrza przez 0° , 5° , 10°C itd. w okresie wzrostu a następnie w okresie spadku temperatury w przebiegu rocznym. Wreszcie zobrazowano sumy temperatur w różnych okresach roku. Wszystkie te mapy charakteryzują rozległe obszary Związku Radzieckiego pod względem klimatycznym z punktu widzenia rolniczego, zwłaszcza z punktu widzenia możliwości uprawy różnych roślin, zgodnie z ich wymaganiami biologicznymi w zakresie ciepła i długości okresu wegetacyjnego.

Z kolei przychodzi mapa opadów, parowania, nasłonecznienia, opadów w okresach o różnej charakterystyce temperatur, wreszcie przegląd zasiegów obszarów o różnych zasobach wilgoci w 1 metrze profilu glebowego. Następnie mapy zagrożenia pszenicy jarej i zbóż ozimych przez suche wiatry wschodnie i południowe (suchowieje), a także mapy pokrywy śnieżnej, oraz na zakończenie diagramy struktury pogód (procentowo w kolejnych miesiącach).

Mapą typu syntetycznego jest przegląd warunków agroklimatycznych ZSRR. Nie jesteśmy oczywiście w stanie podawać tu ujęcia mapy ani omawiać wniosków, które się nasuwają przy jej analizowaniu. Podkreślamy tylko próbę kompleksowego ujęcia różnych elementów klimatu na jednej mapie, co umożliwia syntetyczne odczytywanie skomplikowanych zjawisk klimatologicznych. Mapie tej towarzyszy tablica wyjaśniająca metodę i wskazująca przyjmowane wielkości charakterystyczne przedstawianych elementów klimatu.

Mapie gleb towarzyszą natomiast barwne tablice typowych profilów glebowych, spotykanych w rolniczych rejonach Związku Radzieckiego, Mapa gleb, podobnie jak większość ważniejszych map Atlasu jest opracowana w skali 1:20 milionów (1 cm = 200 km). Skala taka jest bardzo przeglądowa, orientacyjna. O ile nie wzbudzało to uwag przy części klimatycznej, o tyle w mapie glebowej chciałoby się spotkać podziałkę dokładniejszą. Konieczna w tym wypadku generalizacja zatarła niewątpliwie istniejące większe zróżnicowanie w rzeczywistości, zarówno co do zasięgów występujących różnych typów gleb, jak i co do samej typologii gleb. Np. prawie cała Polska leży w przedłużeniu rozległego obszaru gleb darniowo-bielicowych, tylko w partii południowo-wschodniej granicy naszego kraju sąsiaduje typ gleb pyłowych poleśnych i czarnoziemów zdegradowanych, a w przedłużeniu rejonu Bieszczad — gleby brunatne górskie poleśne.

Po mapie glebowej następuje mapa erozji gleb.

Mapa typów roślinności naturalnej przedstawia zasięgi tundry, lasów różnych rodzajów, łąk, stepów i obszarów pustynnych. Mapę tę uzupełniają schematyczne kartogramy występowania dzikorosnących ziół i innych roślin lekarskich i przemysłowych. Mapa lasów zamyka część poświęconą naturalnym warunkom rolnictwa w Związku Radzieckim.

Część obejmująca ogólną charakterystykę rolnictwa otwiera kartogram przeciętnej wielkości kołchozów (wg danych 1957/58 r.). W rejonach środkowych i zachodnich europejskiej części ZSRR przypada ok. 1000—2000 ha użytków rolnych na 1 kołchoz, w rejonach południowych europejskiej części 2000—5000 ha, w Kazachstanie i w pld. Syberii 8000—10000 i więcej (do 20 000 ha) na 1 kołchoz. Ta mapa i bezpośrednio po niej następująca (pogłowie zwierząt gospodarskich na 1 kołchoz — najczęściej 750—1000 lub 1000—1500 i więcej) — przedstawiają ogólnie rozmieszczenie produkcji rolniczej kołchozowej pod kątem dwu najważniejszych elementów — ziemi i inwentarza żywego.

Następna mapa wprowadza nas w problem proporcji powierzchniowych między terenami zagospodarowanymi przez kolchozy, sowchozy, państwowy fundusz ziemi, fundusz lasów i in. Z diagramu, obrazującego proporcje średnie dla ZSRR wynika, że kolchozy obejmują ok. 35% powierzchni, sowchozy ok. 10%, państwowy fundusz ziemi 13% i lasy ok. 38%. Na inne (pod zabudową itd.) przypada 4% ogólnej powierzchni kraju. Poświęcono też 2 plansze rozmieszczeniu i strukturze własności ziemi w Rosji carskiej.

Mapa punktowa stacji remontowo-technicznych (RTS) przedstawia ich rozmieszczenie, które — jak widzimy — na obszarach rolniczych jest dość wyrównane, z tym że stosunkowo większe zagęszczenie RTS można stwierdzić na terenie Ukrainy.

Dwie mapy dotyczące sowchozów informują o ich rozmieszczeniu i kierunku produkcyjnym, przy czym wyróżniono sowchozy hodowlane (średnio jest ich 55%), okopowo-warzywne (19%), zbożowe (17%) oraz nastawione na uprawę roślin przemysłowych (7%). Mapa punktowa przedstawia lokalizację sowchozów (jest ich obecnie 6500), z uwzględnieniem wymienionych kierunków produkcyjnych. Diagramy informują o rozwoju hodowli w sowchozach od 1934 do 1958 r. oraz o udziale sowchozów w ogólnej rolniczej produkcji towarowej (w mięsie — 26%, w mleku — 22%, w zbożach — 38%).

Z kolei następuje seria kartogramów na temat elektryfikacji kolchozów, zaopatrzenia w maszyny i inne środki produkcji, obraz rozmieszczenia wyższych i średnich szkół rolniczych oraz instytutów badawczo-naukowych w dziedzinie rolnictwa.

Część poświęconą ogólnej charakterystyce rolnictwa zamyka kartogram głównych kierunków przewozów artykułów rolnych.

Następna, najobszerniejsza część Atlasu, obejmuje produkcję roślinną. Część tę rozpoczyna kartogram struktury użytkowania ziemi, następnie przedstawione jest rozmieszczenie poszczególnych użytków i zasiewów. Kartogramy rozmieszczenia zasiewów są opracowane nie w tak ogólny, przeglądowy sposób jak poprzednie, lecz na podstawie dokładniejszych statystyk, rejonowych. Dzięki temu można — mimo dużej skali — poznać dość szczegółowo rozmieszczenie poszczególnych zasiewów i porównywać zróżnicowanie zasięgów różnych roślin z układem przestrzennym różnych elementów środowiska. Takie porównania mogą stanowić punkt wyjścia wniosków, interesujących zarówno z punktu widzenia tych co z Atlasu poznać chcą rolnictwo ZSRR, jak i z punktu widzenia analizy ogólnych zależności produkcji rolniczej od warunków środowiska. Możemy zresztą na ten temat mówić nie tylko na podstawie rozmieszczenia zasiewów, ale i plonów głównych roślin.

Zasiewy opracowano dla wszystkich roślin, przedstawiając punktowo rozmieszczenie uprawy zbóż, bardzo wielu roślin przemysłowych, okopowych, rozmieszczenie sadownictwa itd.

Kolejną część Atlasu zajmuje produkcja zwierzęca, a więc wielostronnie naświetlona struktura pogłównia zwierząt gospodarskich, produkcja mleka — globalna i na 100 ha użytków rolnych, produkcja wełny, jaj, mięsa — na tle rozmieszczenia pogłównia. Obok kartogramów przedstawiających aktualne rozmieszczenie — umieszczono diagramy, pokazujące jaki był rozwój pogłównia i innych elementów produkcji zwierzęcej od 1913 r. aż do 1959/60 r.

Obszerną część Atlasu stanowią też mapy rozmieszczenia kierunków produkcji rolniczej na terenie poszczególnych republik radzieckich, względnie części Rosyjskiej Federacji. Pierwsza mapa przedstawia 39 stref specjalizacji produkcji na terenie ZSRR, potem zaś następują mapy poszczególnych republik lub regionów.

Mapy w tej części Atlasu są dokładniejsze niż w częściach poprzednich, a mianowicie w skali 1:2 mln, 1:5 mln itp., a więc pozwalają na przedstawienie rolnictwa poszczególnych obwodów, a nawet rejonów administracyjnych. W tej części chodzilo przede wszystkim o wyróżnienie obszarów według przevažającej specjalizacji produkcji, przy czym spotykamy następujące określenia kierunków:

— (np. na mapie rejonów północnych i północno-zachodnich Federacji Rosyjskiej) — a) chów reniferów, myślistwo, zwierzęta futerkowe i rybołówstwo, b) łowiectwo zwierząt futerkowych, miejscami rolnictwo i hodowla, c) chów bydła mlecznego (w dolinach rzek), d) uprawa lnu, zbóż (żyto, owies, pszenica) i bydło mleczne, e) warzywnictwo, uprawa ziemniaków i chów bydła mleczno-mięsnego,

— (np. na mapie rejonu centralnego — moskiewskiego — RSFSR) — a. uprawa zbóż (żyto, pszenica jara, gryka), ziemniaków, warzywnictwo, znaczny odsetek uprawy buraków cukr., chów bydła mlecznego, trzody chlewnej i owiec, b. uprawa zbóż (żyto, pszenica jara), znaczny odsetek uprawy lnu włóknistego, uprawa ziem-

niaków, warzywnictwo, chów bydła mlecznego i trzody chlewnej, c. uprawa zbóż (żyto, pszenica jara), ziemniaków, warzywnictwo, chów bydła ml., trzody chl., d. uprawa lnu, chów bydła ml., znaczny odsetek uprawy zbóż i ziemniaków, e. uprawa lnu, zbóż (żyto, pszenica jara), uprawa ziemniaków, chów bydła ml. i trzody chl., f. uprawa lnu, zbóż (żyto, pszenica jara, gryka), uprawa ziemniaków, warzywnictwo, chów bydła ml. i trzody chl., g. warzywnictwo, uprawa ziemniaków, chów bydła ml. i trzody chl.,

— (i ostatni przykład z mapy Gruzjińskiej Republiki Radzieckiej): a. sadownictwo, uprawa winorośli, lokalnie warzywnictwo, chów bydła mięsno-mlecznego, b. uprawa winorośli, sadownictwo, chów bydła mięsno-mlecznego, hodowla jedwabników, c. uprawa herbaty, lokalnie sadownictwo, uprawa winorośli, chów bydła mięsno-mlecznego i hodowla jedwabników, d. sadownictwo strefy podzwrotnikowej (głównie uprawa roślin cytrusowych), uprawa herbaty, tytoniu, chów bydła mięsno-mlecznego i hodowla jedwabników, e. uprawa zbóż (z przewagą kukurydzy), ośrodki uprawy roślin przemysłowych, chów bydła mięsno-mlecznego, f. uprawa zbóż (z przewagą pszenicy) i chów owiec, g. uprawa zbóż (z przewagą kukurydzy), tytoniu, chów bydła mięsno-mlecznego, h. uprawa zbóż (pszenica, jęczmień i in.), uprawa ziemniaków, chów bydła mięsno-mlecznego i lokalnie owiec, i. warzywnictwo i chów bydła mlecznego, j. chów owiec mięsno-wełnistych na pastwiskach letnich i zimowych, k. ośrodki rolnictwa i hodowli w lesistych rejonach górskich.

Nie podano bliżej kryteriów zaliczania poszczególnych terytoriów do obszarów z przewagą wymienionych specjalizacji. Niemniej orientujemy się w charakterze produkcji rolniczej różnych części poszczególnych rejonów Związku Radzieckiego, tym bardziej, że oprócz zasięgu rejonów o względnie jednolitym typie specjalizacji — mapy zawierają również oznaczenia głównych ośrodków lokalizacji niektórych specjalnych gałęzi produkcji roślinnej lub zwierzęcej, charakterystycznych dla przedstawianego rejonu (np. buraki cukrowe, słonecznik, chmiel, rybołówstwo, pszczelnictwo itd.).

Ponadto dodatkowe mapki, obok omawianych głównych map ogólnorolniczych, informują o rozmieszczeniu wybranych gałęzi, najbardziej typowych dla danego obszaru. Nie brak też diagramów przedstawiających rozwój produkcji głównych artykułów rolnych na obszarze ujętym na danej mapie na przestrzeni lat 1940—59 lub 1953—59. Na mapach głównych ogólnorolniczych znajdujemy też lokalizację sowchozów (również z oznaczeniem ich specjalizacji) na tle zasięgów wymienionych wyżej przeważających kierunków produkcji (dotyczących rolnictwa kołchozowego).

Końcowe mapy Atlasu Rolnictwa ZSRR przedstawiają punktowo zbiory globalne ważniejszych produktów, dochodowość kołchozów (w 1953 i 1958 r.) w przeliczeniu na 1 kołchoz, na 1 rodzinę i na 1 ha użytków rolnych. Zamykają ten końcowy odcinek Atlasu kartogramy rozmieszczenia produkcji podstawowych artykułów przemysłu rolnego (mąki, oleju, cukru, masła, mięsa, konserw) oraz kartogramy wysokości plonów głównych roślin.

Miejsce Związku Radzieckiego w światowej produkcji rolniczej obrazują dwie ostatnie mapy — całego świata, z diagramami wskazującymi główne kraje, produkujące ważniejsze artykuły rolne. Widzimy przewagę ilościową ZSRR w większości produktów. Położono tu też nacisk na porównanie produkcji niektórych ziemiopłodów w Związku Radzieckim i w USA na tle produkcji ogólnoswiatowej. Tym akcentem, nawiązującym do wielkich zadań produkcyjnych, stawianych przed rolnictwem radzieckim — kończy się „Atlas Rolnictwa ZSRR”.

Przechodząc do ogólnego scharakteryzowania „Atlasu Rolnictwa ZSRR” przedstawimy cele, sformułowane przez samych twórców Atlasu. W krótkim wstępie stwierdzali oni mianowicie, że głównym celem było okazanie pomocy praktyce rolniczej w najszerszym znaczeniu tego słowa, tj. specjalistom produkcji rolniczej, czołowym pracownikom instancji partyjnych i radzieckich, urzędem planowania i zarządzania rolnictwem na wszystkich szczeblach — od skali ogólnopaństwowej aż do poszczególnych rejonów administracyjnych, sowchozów i kołchozów. Atlas znaleźć też ma szerokie zastosowanie w pracach naukowo-badawczych z dziedziny rolnictwa, w działalności rolniczych zakładów doświadczalnych a wreszcie w wyższych i średnich szkołach rolniczych.

Autorzy Atlasu wyraźnie formułują główne założenia, z których wychodzili w swej pracy. Doceniając istotę i znaczenie różnic regionalnych w rozmieszczeniu i rozwoju produkcji rolniczej — uważają, że Atlas powinien przyczynić się do głębszego poznania istniejących prawidłowości w rozmieszczeniu produkcji rolniczej, a tym samym, dzięki wszechstronnemu przedstawieniu tych prawidłowości spowo-

dować, aby zjawiska te dobrze uświadomili sobie odbiorcy Atlasu. Wpłyń to niewątpliwie na poprawę w planowaniu rozwoju rolnictwa, na właściwą specjalizację produkcji przy pełnym wykorzystaniu możliwości, tkwiących w przyrodniczych i gospodarczych warunkach środowiska.

Omawiane dzieło, przygotowywane przez długi czas i przez duży zespół wybitnych specjalistów, spełni chyba oczekiwania. Obszerny, przejrzysty, bardzo starannie przygotowany i wydany Atlas ukazuje rzeczywiście wielkie zróżnicowanie warunków środowiska, aktualne rozmieszczenie produkcji i rozwój produkcji od czasów przedrewolucyjnych aż do 1960 r. Niewielki format przesądził niewątpliwie o przeglądowym charakterze Atlasu, co trzeba raz jeszcze mocno podkreślić. Taki charakter tego dzieła przesądza też o typie jego odbiorców i sposobie użytkowania. Użytkownikiem najbardziej masowym będą zapewne szkoły wyższe i średnie rolnicze oraz zakłady naukowe wydziałów geograficznych na uniwersytetach, Atlas będzie stanowił dla tego typu odbiorców nieocenioną pomoc dydaktyczną, da możliwość ciekawego ilustrowania tekstu podręcznikowego na temat rozmieszczenia produkcji rolniczej, związków rozmieszczenia z różnymi czynnikami środowiska geograficznego itp. Inaczej się przecież rozumie i zapamiętuje przestrzenny układ szeregu zjawisk niż podane tekstowo informacje.

Ze swej strony chcemy jednak jeszcze raz podkreślić to, co wysunęli we wstępie autorzy Atlasu — że będzie on użyteczny i dla pracowników aparatu planującego rozwój produkcji i organizującego codzienną działalność przedsiębiorstw rolniczych w ZSRR. Atlas, choć przeglądowy, informuje jednak wyraźnie o różnicach regionalnych, uwypukla je i każe pamiętać nie tylko o zależnościach przyrodniczych, ale i o problemach dalekich przewozów, o specjalizacji różnych rejonów, ich przodowaniu lub pozostawaniu w tyle itd. Oczywiście w grubszych zarysach problemy te są znane, Atlas ma jednak za zadanie bliżej te wszystkie zjawiska naświetlić.

Atlas na pewno nie zastąpi dalszych prac, bardziej szczegółowych, zwłaszcza dotyczących wybranych części Związku Radzieckiego, najważniejszych z punktu widzenia rolnictwa. Dla tych przyszłych opracowań Atlas może stanowić punkt wyjścia, poddając układ i sposób rozwiązania poszczególnych zagadnień.

Zainteresowanie zróżnicowaniem przestrzennym rolnictwa ma w Związku Radzieckim długą tradycję. Po raz pierwszy jednak w omawianym Atlasie opracowano tak szeroki i pełny obraz. Również poza ZSRR nie spotykamy dotychczas równie całościowego ogólnorolniczego Atlasu, a jedynie atlasy klimatyczne lub glebowe, wyłącznie gospodarcze itp.

Ukazanie się „Atlasu Rolnictwa ZSRR” stanowi okazję dla poruszenia sprawy podobnego wydawnictwa dotyczącego rolnictwa w Polsce. Podobieństwo może odnosić się tylko do ogólnego celu i zakresu poszczególnych tematów, nie zaś do skali, która w naszym wypadku musi być zupełnie inna. Przygotowywany od dłuższego czasu „Atlas Rolniczy Polski” będzie też informował o stanie i rozwoju produkcji rolniczej na tle zróżnicowania warunków środowiskowych, przyrodniczych i społeczno-gospodarczych, ale podstawą opracowań statystyczno-kartograficznych będą dane z najmniejszych jednostek terytorialnych, gromad wiejskich, a więc skala będzie bardzo szczegółowa. Atlas, obok swej roli informacyjnej oraz dydaktycznej, będzie mógł stanowić jedną z podstaw prac rejonizacyjnych.

O ile „Atlas Rolnictwa ZSRR” może być wykorzystany tylko przy centralnym lub regionalnym rozpatrywaniu ogólnej specjalizacji większych obszarów, to przy znacznie szczegółowszej skali będącego w druku „Atlasu Rolniczego Polski” będzie on użyteczny też dla prac ściśle rejonizacyjnych, mających na celu wskazanie racjonalnego rozmieszczenia produkcji i specjalizacji małych rejonów produkcyjno-rolniczych zgodnie z ich potencjałem i z potrzebami społecznymi, wynikającymi z rolniczych bilansów krajowych i regionalnych.

Ponadto oprócz ogólnokrajowego Atlasu powinny się ukazać także jeszcze szczegółowsze opracowania, które stanowiłyby już podstawę mikrorejonizacji, a więc określania zadań poszczególnych przedsiębiorstw rolniczych w ramach wydzielonych rejonów produkcyjnych.

Opublikowanie „Atlasu Rolnictwa ZSRR”, który stanowi cenny dorobek radzieckich ekonomistów rolnych i licznych przedstawicieli innych nauk, łączymy z potrzebą rychłej realizacji „Atlasu Rolniczego Polski”.

P. Dąbrowski